

Palliativ behandling til mennesker med alvorlig ruslidelse

Mina Stubberud og Katinka O. Ugland
ved Frelsesarmeens Gatehospital

Gatehospitalet - Hvem er vi?

- Somatisk helsetilbud til mennesker med alvorlig ruslidelse og somatiske lidelser
- 22 plasser fordelt over tre avdelinger/etasjer
- I 2016 åpnet blandet avdeling, hvor 3 rom er øremerket palliasjon
- Stort flertall av sykepleiere, samt vernepleier
- Alltid leger på huset i hverdagene, og som bakvakt
- Inspirert av hospicefilosofi
- Nøkkelord: respekt og omsorg, tid og raushet
- Flexibilitet

Våre pasienter

- Har en alvorlig ruslidelse
 - Innleggelsesårsaker: Sår, abcesser, blodpropper, fysisk og psykisk utmattelse, under- og feilernæring, HIV, Hepatitt, nedsatt allmenntilstand, nyresvikt, kreft, osv.
 - Økende andel pasienter med komorbiditet
 - Sykere pasienter nå enn før
 - Ofte behov for hjelp til å koble på andre instanser
- > Rusavhengighet som et relasjonelt problem
- Klare grenser ift. rus, trusler og lignende.

Hvorfor er et tilrettelagt tilbud så viktig?

- Mennesker med alvorlig ruslidelse og i en vanskelig sosial situasjon har ofte svært komplekse problemer og et komplekst sykdomsbilde
- Tradisjonelt hatt dårlig tilgang på palliative tjenester og de kommer ofte sent inn
- Pasientene passer ofte ikke så godt inn i de "vanlige" palliative tjenestene
- Mange har møtt fordommer/underbehandling i helsevesenet

Helhetlig smerte

- Fysisk smerte
- Psykisk smerte
- Sosial smerte
- Åndelig/Eksistensiell smerte

Fysisk smerte

- Økt toleranse for opiater
- Økt følsomhet for smerte
- Abstinenser
- Høyere forventet levetid

Utilstrekkelig smertelindring

- 37% kartla rusmisbruk
- 47% ga substitusjonsbehandling
- 52% anvendte aldri kartleggingsverktøy
- 56% av sykepleierne følte seg manipulert
- **20,8%** av sykepleierne, og **26,3%** av legene trodde på pasienten
- Ulike årsaker blant helsepersonell

- LAR medikamenter
 - Metadon
 - Buprenorfin
 - Dolcontin, Contalgin, og Habio (heroinassistert behandling)
- Store mengder benzodiazepiner
- Bruke kartleggingsverktøy

God smertelindring/våre erfaringer

- Klar forskjell
- Medisineringen ute
- Høye doser med morfin eller oxycodon, og midazolam
- Dekke substitusjon FØRST, og deretter smertelindre
- Kartlegge
- GFR <30 = IKKE morfin (ref. Legemiddelhåndboka)
- For å illustrere

Psykisk smerte

- Psykisk smerte: følelsmessige reaksjoner, tanker og fortvilelse bør alltid være i fokus
- En stor del av disse pasientene bærer på en stor psykisk smerte i livet sitt allerede
- Psykiske vansker fra før:
Angst, depresjon, personlighetsforstyrrelser, traumer mm.
- Psykoselidelser og rus

- Normale reaksjoner ved livstruende sykdom: angst, depresjon, tilpasningsreaksjon
- Mange har brukt rus til å takle følelser.
- Vanskelig for å regulere følelser.
- Vanskelig for å sette ord på følelser.
- Benektning ift. alvorlig diagnose. Tilpasningsreaksjon? Oppdages sent.
- Personlighetsforstyrrelser

Traumer

- Svært mange er sterkt traumatiserte; Omsorgsvikt i barndommen, vold, seksuelle overgrep
- Nye traumer i et liv med mye rus, og aldri rom for å bearbeide traumene
- Dissosiasjon og stabilisering
- OBS! Munnstell og stell utfordringer

Sosial smerte

- Sorg over hvordan livet ble
- Mistet kontakt med familie og/eller venner
- Skam og skyldfølelse
- Legge til rette for besøk

Hvordan snakker vi om døden?

- "Palliativ plan"
- Vanskelig å avtale et møte
- Tanker og følelser endrer seg iløpet av forløpet
- Eksempel
- Ta farvel, bli tilgitt og tilgi
- Redsel for å dø alene

Våre erfaringer/utfordringer

- Avlastningsplass
- Forløp som strekker seg ut i tid
- Mange har ikke et hjem
- Lavterskeltilbud
- Hjemmesykepleie
- Mangler langtids bo-og helsetjenester

Eksistensiell smerte

- Relaterer seg til den enkeltes ståsted og opplevelse av mening, håp, tro og tvil.
- Denne gruppen har hvertfall ikke mindre behov for å "rydde opp"
- Mange av våre pasienter har en sterk tro
- Samvittighet/skyld
- Redde for å dø alene, mye frykt for hva som kommer skje videre
- Vår jobb; være tilstede, tåle ubehaget, støtte
- Husk autonomi

Relasjoner

- Utfordringer knyttet til å stole på og bygge sunne relasjoner til andre mennesker, også i palliativ fase
- Stort fokus på ærlighet
- Ha en ikke-dømmende holdning
- Å skape en relasjon med palliative pasienter med alvorlig ruslidelse er derfor ofte ekstra viktig og kan være ekstra utfordrende
- Hva med utfordrende adferd? Om noen vil dra?

Vår erfaring

- Trygghet og tillitt
- Skapes nære bånd
- Nærmeste pårørende
- Inntrykk av å ikke bli sett eller tatt på alvor
- Et sted hvor man kan være seg selv

Kilder:

- Andershed, Birgitta, Ternestedt, Britt-Marie, & Håkanson, Cecilia. (2013). *Palliativ vård: begrepp & perspektiv i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/1999/nou-1999-2/5/5.html?id=351010>
- Li, Rita, Andenæs, Randi, Undall, Eva, & Nåden, Dagfinn. (2012). Smertebehandling av rusmisbrukere innlagt i sykehus.
- Fredheim, Olav Magnus S, Borchgrevink, Petter C, Nordstrand, Berit, Clausen, Thomas, & Skurtveit, Svetlana. (2011). Prescription of analgesics to patients in opioid maintenance therapy: A pharmacoepidemiological study. *Drug and alcohol dependence*, 116(1), 158-162.
- MacWilliams, Judy, Bramwell, Michael, Brown, Sally & O'Connor, Margaret. (2014). Reaching out to Ray: delivering palliative care services to a homeless person in Melbourne, Australia.
- McNeil, Ryan & Guirguis-Younger, Manal. (2012). Illicit drug use as a challenge to the delivery of end-of-life care services to homeless persons: Perceptions of health and social services professionals.
- Neergaard, Mette & Larsen, Henrik, (2015). *Palliativ Mædisin – En lærebog*.

- Klop, Hanna T., De Veer, Anke J.E., van Dogen, Sophie I., Francke, Anneke L., Rietjens, Judith A.C. og Onwuteaka- Philipsen Bregje. (2018). Palliative care for homeless people: a systematic review of the concerns, care needs and preferences, and the barriers and facilitators for providing palliative care.
- De Veer, Anke J.E., Stringer, Barbara, van Meijel, Berno, Verkaik, Renate, Francke, Anneke L. . (2018). Access to palliative care for homeless people: complex lives, complex care.
- Fredheim, Ole Magnus. (2018). Smertebehandling hos kreftpasienter i legemiddelassistert rehabilitering.
- Lossius, Kari. (2015). Om å ruse seg. I K. Lossius (Red.), *Håndbok i rusbehandling, til pasienter med moderat til alvorlig rusmiddelavhengighet* (ss. 23-38). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ebenau, A., Dijkstra, B., Ter Huurne, C., Hasselaar, J., Vissers, K., & Groot, M. (2020). Palliative care for patients with substance use disorder and multiple problems: a qualitative study on experiences of healthcare professionals, volunteers and experts-by-experience. *BMC Palliat Care*, 19(1), 8. <https://doi.org/10.1186/s12904-019-0502-x>

